

การศึกษาคุณค่าของศิลปะปูนปั้นภายในวัดตามการรับรู้ของคน ในจังหวัดลำปาง

A study of the value of stucco art within temples as perceived by Lampang people

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวัตฒโน *

Phrakru sangkaraksuphanut Phuriwattano

พระพิษณุพล รูปทอง **

Prapissanupol suwanarupo

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการศึกษาคุณค่าของศิลปะปูนปั้นภายในวัดตามการรับรู้ของคนในจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชนจังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาแนวการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชนจังหวัดลำปาง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ผลการวิจัย พบว่า ศิลปะปูนปั้นแสดงถึงออกถึงความสามารรถและภูมิปัญญาของผู้สร้าง โดยใช้ภูมิปัญญาที่ตนเองหรือบรรพบุรุษสืบทอดกันมา นำมาถอดเทรกรความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความเชื่อ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนของรูปปริศนาธรรม หรือรูปทรงแปลกๆ เรื่องราวต่างๆ โดยส่วนใหญ่มีคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา การสร้างสรรค์งานศิลปะปูนปั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านศาสนา และภาพสัตว์ต่างๆ ที่นำมาปั้นประกอบกับเทวดา เช่น ยักษ์ พระอิศวร พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ สัตว์ในนวนิยายในป่าหิมพานต์ การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของศิลปะปูนปั้น สามารถสรุปได้ 6 ด้านด้วยกัน คือ ด้านศิลปกรรม ด้านจิตรกรรม ด้านประติมากรรม ด้านสถาปัตยกรรม ด้านวรรณกรรม และด้านวัฒนธรรม การสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรม ของศิลปะปูนปั้น อันก่อให้เกิดเป็นมูลค่าหรือราคาในการสร้างสรรค์งานปูนปั้น โดยได้กำหนดแนวทางในการสร้างมูลค่าไว้ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างรายได้ การฝึกอบรม

คำสำคัญ: คุณค่า, ศิลปะปูนปั้น, การรับรู้

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Abstract

The research on a study of the value of stucco art within temples of Lampang people has the following objectives; 1) to study the perception of the value of stucco art within temples of Lampang people, and 2) to study the creating value and cultural values of stucco arts within temples of Lampang residents. This research is a Qualitative Research using structured interview. The results found that the stucco art has expressed the ability and wisdom of the creator by using self's wisdom or ancestral succession and inserting their creative ideas as well as faith and the doctrine of Buddhism both in Dhamma puzzle or strange shape's form, and most of the stories have Buddhist beliefs as well. The stucco artwork reflects the religious values and animal pictures which molding it together with angels such as Giant, Shiva, Indra, Brahma, Vishnu, and novels' animals in Himmaphan Forest. The cultural value creation of stucco art can be summarized in six areas as following; Fine arts, Painting, Sculpture, Architecture, Literature, and culture. The cultural value creation of stucco art which caused the value or price of the stucco creation is determined by the set of values in three areas as following; Tourism promotion, Monetization, and Training.

Key words: value, stucco art, perception.

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในภาคเหนือมาตั้งแต่สมัยโบราณ สถาปัตยกรรมมีบทบาทชี้นำสังคมและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับชุมชนด้วย หลักคำสอนในพระไตรปิฎก ที่เป็นนามธรรม ร่วมกับวัตถุธรรมทั้งหลายในวัดซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้เป็นรูปธรรมอันงดงาม ได้แก่ สถาปัตยกรรมทั้งหลาย จิตรกรรม ประติมากรรม ตลอดจนลวดลายตกแต่งต่างๆ ศิลปกรรมเหล่านี้ถูกสร้างมาด้วยแรงศรัทธา¹

ปูนปั้นถือเป็นกรรมวิธีสร้างสรรค์ศิลปะสาขาหนึ่ง อันมีมาแต่โบราณดังปรากฏให้เห็นอยู่ตามสถานที่ต่างๆ มากมาย เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ หอระฆัง ชุ่มประตู่ หน้าต่าง และฐานพระพุทธรูปจะนิยมปั้นลวดลายประดับตกแต่ง เพื่อเน้นความสวยงาม ความโอ่อ่าบ่งบอกถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา² งานปูนปั้นเป็นงานจิตรศิลป์ประเภทงานประติมากรรม ซึ่งมีปริมาตร หรือต้องการเนื้อที่ในอากาศ โดยหมายถึงงานที่ผ่านกรรมวิธีการปั้น งานแกะสลักทุกชนิด³ โดยงานปูนปั้นจะใช้ปูนเป็นวัสดุหลักในการทำ ในงานช่างโบราณนั้น ปูนที่ใช้ปั้นลวดลายนั้นนิยมใช้ปูน เรียกว่า “ปูนดำ” เป็นการนำปูนสุกมาผสมกับส่วนต่างๆ เพื่อให้ปูนมีลักษณะเหมาะสมกับงานปูนปั้น โดยช่างเป็นผู้ผลิตวัสดุปูนเหล่านั้นเอง โดยการเผาหินปูนให้เป็นปูนขาว นำไปผสมกับวัสดุอื่น เพื่อประสานให้ได้ปูนประเภทต่างๆ กรรมวิธีในการผลิตปูนดำของช่างในแต่ละยุคสมัยย่อมมีความแตกต่างกันไป เทคนิคย่อมไม่เหมือนกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ ความ

¹ ศรีใจ กันทะวัง, ความรู้สึกถึงงามในลวดลายพุทธศิลป์ล้านนา, ศิลปะมหาบัณฑิต (จิตรกรรม) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552, หน้า 1.

² บัวไทย แจ่มจันทร์, ปูนปั้นลงสีที่วัดปากคลองเพชรบุ, ศิลปวัฒนธรรม. 7 (2529): หน้า 15

³ น.ณ ปากน้ำ, ยุคทองแห่งศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์, วารสารเมืองโบราณ. 8 (2525): หน้า 3

คงทน แข็งแกร่ง และอยู่ได้นานนับปี หลายๆ ปี จนเป็นที่ประจักษ์มาถึงปัจจุบัน ปูนปั้นส่วนใหญ่ใช้เป็นเครื่องตกแต่งประดับอาคารสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรม มีทั้งลวดลายเป็นพระพุทธรูป รูปคน รูปสัตว์ต่างๆ มากมาย สุดแต่ว่า ช่างจะสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งจะใช้ปูนดำเป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์ผลงาน

จังหวัดลำปางเป็นอาณาจักรโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต และเป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมอันโดดเด่นแห่งหนึ่งของภาคเหนือ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ ซึ่งปรากฏอยู่ในวัดและแหล่งโบราณสถานที่สำคัญอื่นๆ เป็นจำนวนมาก⁴ บริเวณวัด หรือภายในวิหาร จะปรากฏรูปปูนปั้นสัตว์ต่างๆ ในป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว แต่ละตัวก็มีความหมาย และความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป ในขณะเดียวกันเมื่อศาสนิกชนได้เข้าไปประกอบพิธีงานบุญต่างๆ ก็ได้ซึมซับเอาความงดงามทางศิลปกรรมที่มีอยู่ในวัดเข้าไปด้วย เป็นการบ่มเพาะทางสุนทรียภาพตั้งแต่เยาว์วัย ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในจังหวัดลำปางได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งเป็นไปตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โอกาสของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับพิธีกรรมทางศาสนาลดน้อยลง จึงทำให้ขาดการซึมซับความรู้ในคุณค่าของศิลปะปูนปั้น และความหมาย หรือลัทธิธรรมที่แฝงอยู่ในงานศิลปะ

ศิลปะปูนปั้นแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันนั้นอาจจะเป็นผลมาจากความแตกต่างทางด้านสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อของคนในสังคมนั้น ยกตัวอย่างงานวิจัยของ ศักดา บุญยิต⁵ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าศิลปะแกะสลักไม้ในหอไตรภาคอีสานตอนล่าง พบว่า ศิลปะในหอไตรเป็นงานศิลปะเชิงช่างของช่างพื้นบ้านอีสานตอนล่างที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแสดงถึงภูมิปัญญาของช่างและเอกลักษณ์ของงานศิลปะเชิงช่างของภาคอีสานตอนล่าง สะท้อนถึงวิถีชีวิต วิถีสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ชุมชนและมีคุณค่าควรแก่การศึกษา เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ดั่งงามของชุมชนและของชาติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฤถต์ แสงสว่าง⁶ ได้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับความสำคัญของงานปูนปั้นไทยที่จัดเป็นศิลปะแบบประเพณีไทยที่ใช้ประดับงานสถาปัตยกรรมและประติมากรรมประเภทต่างๆ งานปูนปั้นของไทยถือเป็นงานหัตถกรรมอีกอย่างที่มีคุณค่าทั้งทางด้านความงาม ด้านประวัติศาสตร์อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ในด้านภูมิปัญญาของศิลปิน ช่างปูนปั้นที่สร้างงานได้สะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อและแนวความคิดตามพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อีกทั้งนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า ศิลปะปูนปั้นไทยเป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ และเน้นให้เห็นคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยเพื่อที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้ความชื่นชม และมีความตระหนักในการอนุรักษ์สืบต่อไป

ฉะนั้น จากประเด็นปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาคุณค่าของศิลปะปูนปั้นภายในวัดตามการรับรู้ของคนในจังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาศึกษาการรับรู้คุณค่าของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชน

⁴ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลำปาง, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542), หน้า 1-3.

⁵ ศักดา บุญยิต, การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าศิลปะไม้แกะสลักในหอไตรภาคอีสานตอนล่างของผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ และนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 4.

⁶ ปฤถต์ แสงสว่าง, การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ในสถาบันราชภัฏ, วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541, หน้า 6.

จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาแนวการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชนจังหวัดลำปาง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชนจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาแนวการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชนจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การอธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หลักฐานอ้างอิงมีผู้สำรวจไว้ แต่ความถูกต้องหรือความไม่ชัดเจนก็ยังคงมีอยู่บ้าง ดังนั้น การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยจึงตรวจสอบจากเอกสารอ้างอิง และบุคคล ย้อนกลับไปมา ให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด โดยอาศัยการสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญปราชญ์ชาวบ้าน และตรวจสอบเปรียบเทียบความจริงจากคำบอกเล่ากับเอกสาร ตลอดจนสภาพปัจจุบันที่เข้าไปสำรวจในพื้นที่จริง นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ให้มีความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมด้านภาษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ศิลปะปูนปั้นแสดงถึงออกถึงความสามารถและภูมิปัญญาของผู้สร้าง โดยใช้ภูมิปัญญาที่ตนเองหรือบรรพบุรุษสืบต่อกันมา นำมาสอดแทรกความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความเชื่อ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนของรูปปริศนาธรรม หรือรูปทรงแปลกๆ เรื่องราวต่างๆ โดยส่วนใหญ่มีคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา การสร้างสรรค์งานศิลปะปูนปั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านศาสนา อันเป็นบุญกิริยา เพื่อเป็นการจรรโลงศาสนาของช่างท้องถิ่นเพื่อให้คนรุ่นต่อไป เห็นว่า ศิลปะปูนปั้นนั้นถ่ายทอดให้เห็นถึงความเชื่อและขนบธรรมเนียมนิยมตามหลักศาสนาในด้านต่างๆ เช่น บาป บุญ คุณ โศภ เทพ มาร หรือหลักปรัชญาทางธรรม ตลอดจนวรรณคดีที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ สามารถถ่ายทอดออกมาได้ด้วยผลงานปูนปั้น โดยการถ่ายทอดให้เห็นเป็นรูปภาพ โดยการนำมาจากเนื้อเรื่อง จากการที่เคยได้ศึกษาเรื่องต่างๆ ช่างปูนปั้นได้นำมาถ่ายทอดสื่อให้เห็นเป็นรูปภาพโดยใช้งานศิลปะปูนปั้นเป็นสื่อในการถ่ายทอดทำให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น และทำให้เกิดความรู้ต่างๆ โดยการถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมงานศิลปะปูนปั้นจึงมีความสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าหรือผลงานทางวรรณคดีได้เป็นอย่างดี และช่างปูนปั้นได้นำเอาแนวคิดการดำเนินชีวิต ทัศนคติ ในการใช้ชีวิต หรือความเป็นไปในงานวรรณกรรมออกมาให้เป็นสื่อในการศึกษาทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาเรื่องราวต่างๆ จนทำให้คนรุ่นหลังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวเหล่านั้นได้ดี และการนำเอาเรื่องราวมาถ่ายทอดนำเอาคุณธรรมคติธรรมหรือความสำคัญของแต่ละตอนออกมาให้ได้ศึกษา ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาถ่ายทอด เช่น การนำเอาพุทธประวัติ ทศชาติชาดก เวสสันดรชาดก นำมาสื่อในลักษณะของศิลปะปูนปั้น ให้เห็นถึงภาพความเป็นจริงตามบทบาทของแต่ละอย่าง ซึ่งช่างปูนปั้นได้พยายามใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนเองมีอยู่ผสมผสานกับแนวคิดของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจถึงความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และภาพสัตว์

ต่าง ๆ ที่นำมาขึ้นประกอบกับเทวดา เช่น ยักษ์ พระอิศวร พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ สัตว์ใน นวนิยายในป่าหิมพานต์

แนวการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของศิลปะปูนปั้น ซึ่งเป็นงานศิลปะที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ของมนุษย์หรือช่างปูนปั้นที่แสดงออกมาเป็นผลงานที่รับรู้ได้ สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น ส่งผลถึงคุณค่าในด้าน ต่าง ๆ ของงานปูนปั้น จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ 6 ด้านด้วยกัน คือ ด้านศิลปกรรม ด้านจิตรกรรม ด้านประติมากรรม ด้านสถาปัตยกรรม ด้านวรรณกรรม และด้านวัฒนธรรม

ด้านศิลปกรรมของศิลปะปูนปั้นจะเกี่ยวกับสุนทรียภาพ อารมณ์ ความงาม ความรู้สึกของผู้ที่ชมผลงานเกิด การเรียนรู้ การจินตนาการของผลงาน ด้านจิตรกรรมเป็นการนำเสนอถ่ายทอดคุณค่า ส่งเสริมความเป็นงาน ปูนปั้นในด้านสื่อให้เห็นถึงงานศิลปะ ที่เกี่ยวกับจิตรกรรม คือการเขียนงาน เขียนลวดลายออกมาในลักษณะ ของการวาด การเขียนลายต่าง ๆ ออกมาก่อนที่จะปั้นลายตามแบบที่ต้องการ ก็ต้องมีการถ่ายทอดในการเขียน ลายร่างรูปแบบต่าง ๆ ออกเป็นแนวในการปั้นปูน

ด้านประติมากรรม ศิลปะปูนปั้นถึงแม้จะเป็นการทำงานที่ใช้ฝีมือ ตลอดจนความรู้ความสามารถของ ช่าง แต่ก็มีส่วนประกอบในด้านประติมากรรม คือการสร้างสรรคผลงานออกมาในลักษณะของความเป็นภาพที่ ทำให้เห็นเป็นธรรมชาติ ซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็จัดอยู่ในส่วนของการปั้นปูน เป็นการผลิตงานออกมาเป็นภาพหุ่น ตำหรือหุ่นสูง เป็นภาพลอยตัว จุลลอยอยู่ในอากาศ

ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปะปูนปั้นกับความเป็นงานสถาปัตยกรรม และงานสถาปัตยกรรมทา พระพุทธรูปเป็นงานที่ถูกสร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาความเลื่อมใส การยอมรับนับถือ เป็นศูนย์รวมการ ประดิษฐานงานทางพระพุทธศาสนาในสังคม เพราะเป็นการออกแบบศาสนาสถานให้มีความสวยงามเป็น องค์ประกอบให้อาคารสถานที่มีความสวยงาม เป็นการออกแบบให้มีความเป็นศิลปะมากขึ้น งานปูนปั้นจึงมี ส่วนสำคัญในงานสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เป็นการนำเอางานปูนปั้นไปแก้ไขปัญหาในความว่างเปล่า ของพื้นที่ให้มีความสมบูรณ์ และเป็นการช่วยเพิ่มคุณค่า มุงให้งานมีความสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งการปั้นปูนนั้น ช่างเองก็ต้องมีความสามารถในการออกแบบให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ให้มีความพอดี

ด้านวรรณกรรม เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวรรณคดี พุทธประวัติ เหล่านี้สามารถถ่ายทอด ออกมาได้ด้วยผลงานของศิลปะปูนปั้น โดยการถ่ายทอดให้เห็นเป็นรูปภาพ โดยการนำมาจากเนื้อเรื่อง จาก การที่เคยได้ศึกษาเรื่องต่าง ๆ เช่น ปูนปั้นได้นำมาถ่ายทอดสื่อให้เห็นเป็นรูปภาพโดยใช้งานศิลปะปูนปั้นเป็น สื่อในการถ่ายทอด ทำให้เกิดองค์ความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และทำให้รู้ต่าง ๆ โดยการถ่ายทอดออกเป็น รูปธรรม งานปูนปั้นจึงมีความสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าหรือผลงานทางวรรณคดีได้เป็นอย่างดี และช่างปูน ปั้นได้นำเอาแนวคิด ทศนคติ การดำเนินชีวิต

การสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรม ของศิลปะปูนปั้น อันก่อให้เกิดเป็นมูลค่าหรือราคาในการสร้างสรรค์ งานปูนปั้น เมื่อดูตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นงานที่มีมูลค่าและราคาที่แพงมากพอสมควร เพราะ การทำงานในแต่ละชิ้นต้องใช้เวลา ในการทำให้ผลงานออกมาเป็นที่น่าพอใจ ของสังคมทั่วไป ใน ขณะเดียวกันงานปูนปั้นเป็นงานที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมเป็นงานชิ้นเอกชิ้นหนึ่งที่คนที่จะมา เที่ยวเมืองลำปาง ที่ขาดไม่ได้คือ งานด้านศิลปะทางวัฒนธรรม คือสามารถสื่อทำให้คนรู้จักเมืองลำปางได้มาก ขึ้น เพราะงานปูนปั้นที่ผ่านแต่ละกรรมวิธีในการทำงานแล้ว ต้องใช้เวลานานพอสมควร เป็นงานที่ต้องใช้ความ อดทนเป็นอย่างมาก แต่เมื่อผลงานออกมาปรากฏให้เห็นแล้ว ได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะชนแล้วย่อม ก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเป็นอย่างมาก โดยได้กำหนดแนวทางในการสร้างมูลค่าไว้ 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ได้สัมผัสกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเคยได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ

วัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น การท่องเที่ยวก็ทำให้เกิดรายได้ โดยกระจายกระจายไปอย่างขวางในหมู่ของศิลปะนั้นๆ และเป็นการสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว เพราะว่าจังหวัดลำปางมีศักยภาพทางการท่องเที่ยว และมีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เป็นความภูมิใจ และความหวงแหนของประชาชน ศิลปะปูนปั้นจังหวัดลำปาง ถือว่าเป็นศิลปะอันมีคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมของลำปางได้เป็นอย่างดี ได้ถ่ายทอดถึงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมให้เป็นที่สนใจของประชาชนหรือนักท่องเที่ยวทั่วไป

การสร้างรายได้ งานปูนปั้นเป็นงานที่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้ที่มีความสนใจและอาชีพปูนปั้นเป็นอาชีพที่มีความชำนาญ จากเดิมเคยทำด้วยศรัทธา หรือความตั้งใจของตน ก็เปลี่ยนแปลงมาเป็นการว่าจ้าง มีสินจ้างรางวัล มีการก่อให้เกิดรายได้ในกลุ่มช่างปูนปั้น ขึ้นอยู่กับความมีฝีมือของแต่ละคน ย่อมไม่เหมือนกัน และการว่าจ้างหรือรายได้ของช่างนั้นก็ย่อมที่จะขึ้นอยู่กับผลงานที่ตัวทำหรืออยู่ที่การกำหนดราคาของช่างงานปูนปั้นเป็นรายได้ที่สูง เพราะเป็นงานฝีมือล้วนๆ

การฝึกอบรม เป็นการสอนงานศิลปะปูนปั้นในปัจจุบันการฝึกอบรมถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะงานปูนปั้นเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะหลากหลาย และเป็นงานที่ต้องแสดงฝีมือมากพอสมควร จึงจะทำให้ผลงานของตนเองเป็นที่ยอมรับได้เมื่อช่างปูนปั้นสามารถทำงานของตนออกมาแล้วก็จำเป็นที่จะต้องทำให้งานแต่ละชิ้นมีคุณภาพ หรือมีชื่อเสียง มีการแสดงตอบรับจากคนอื่น ๆ หรือกลุ่มที่มีความชื่นชมศิลปะ จนทำให้ต้องเกิดความชำนาญ ยังต้องพัฒนาหรือหาระดับฝีมือของตนเองให้เป็นช่างชั้นครู สามารถที่จะสอนหรือเป็นวิทยากรพิเศษ หรือเป็นครูของช่างปูนปั้นรุ่นหลังได้เป็นอย่างดีและเหมาะสมในปัจจุบันต้องมีการฝึกอบรม หรือเปิดสอนหลักสูตรเกี่ยวกับปูนปั้น บางครั้งก็ต้องอยู่อบรมหรือฝึกอบรมกับช่างปูนปั้นที่บ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ความรู้ของศิลปะปูนปั้นภายในวัดของประชาชนจังหวัดลำปางกับการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมศิลปะปูนปั้นทำให้ทราบถึงความเป็นมาของศิลปะปูนปั้น และวิธีการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านกระบวนการของการทำงานปูนปั้นกระบวนการทำงานปูนปั้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพกาลเวลา การทำงานปูนปั้นของช่างปูนปั้นของช่างมีความเปลี่ยนแปลงจากเดิมทำกันด้วยความชื่นชอบหรือศรัทธา แต่ปัจจุบันมุ่งไปที่การว่าจ้างหรือรับจ้างเพื่อการค้า เพื่อดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว มุ่งเน้นทางด้านรายได้มากกว่าบุญกุศล ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน แต่งานปูนปั้นยังคงสภาพความเป็นศิลปะปูนปั้นอย่างไม่เสื่อมคลายยังคงอยู่ต่อไป ประชาชนในจังหวัดลำปางไม่ได้มองงานปูนปั้นเพียงเป็นงานศิลปะที่มีค่าแค่ความสวยงามเท่านั้น แต่งานยังแฝงไปด้วยความหมาย แนวคิด รวมทั้งกระบวนการกระทำ ยังต้องอาศัยเวลา ความชำนาญ และความตั้งใจ ในการผลิตงาน แต่ละชิ้นงาน ศิลปะปูนปั้นนั้นจะแพร่หลายได้ต้องมีการจัดนิทรรศการ การสนับสนุนส่งเสริมงานศิลปะจังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจ ภูมิใจ รักและหวงแหนในความเป็นศิลปะของจังหวัดลำปาง และยังสอดคล้องกับ สิริภรณ์ สีนันทวงศ์⁷ (2543) กล่าวว่า ควรต้องประกอบด้วยกระบวนการจัดการ และขั้นตอนการอนุรักษ์ ที่มีองค์กรมาจากส่วนท้องถิ่น โดยมีองค์กรจากภาควิชาการและภาครัฐสนับสนุน นอกจากนี้เพื่อส่งเสริมความต่อเนื่องและให้เป็นการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ ควรจะมีนโยบายและมาตรการในการอนุรักษ์และสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ โดยทำได้ 6

⁷ สิริภรณ์ สีนันทวงศ์, การศึกษาเพื่อเสนอแนะความคิดในการอนุรักษ์สิ่งมรดกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543, หน้า 87.

ลักษณะ คือ 1. การขึ้นทะเบียน 2. ใช้อัตราการด้านการเงิน 3. การยกย่องและให้รางวัล 4. การมีส่วนร่วมของประชาชน 5. การฝึกอบรมช่างฝีมือ และ 6. ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชนเบื้องหลังการสร้างผลงานนั้น ยังเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีคุณค่าต่องานปูนปั้น ในหลายด้าน เช่น การสร้างคุณค่าด้านศิลปกรรม งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรมและวรรณกรรม ด้านการสืบสานสกุลช่างหรือให้ยังคงอยู่ต่อไป ด้านการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา อันเป็นการสื่อให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนได้เป็นอย่างดี กับยังคงสร้างมูลค่าของงานปูนปั้นให้มีความสำคัญและโดดเด่น ในปัจจุบันเพื่อให้งานปูนปั้นคงอยู่ได้ ทำให้ทราบถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางวัฒนธรรมเป็นต้นว่า ด้านการสร้างเสริมการท่องเที่ยว การสร้างรายได้ การฝึกอบรม จากการสร้างสรรค์ศิลปะปูนปั้นทำให้เกิดองค์ความรู้ คือบทบาทหน้าที่ของช่างปูนปั้น คือการสร้างสมาธิความเชื่อมั่น ความตั้งใจอันเป็นบทบาทที่สืบเนื่องยาวนานจนถึงปัจจุบันและอนาคต เพราะกระบวนการปั้นปูนเป็นการกระทำที่ตั้งใจในการถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด และความศรัทธาลงในผลงาน โดยช่างปูนปั้นต้องประสารความรู้สึก การมองเห็น การรับรู้ และการสัมผัสเข้าเป็นการถ่ายทอดผลงาน โดยช่างปูนปั้นยังก่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง ซึ่งได้มาจากการปั้นปูน ทำให้เกิดบุคลิกภาพด้านต่างๆ เช่น ความอดทน ทักษะการทำงาน จริยธรรม คุณธรรม และพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และเสริมสร้างแนวความคิดจินตนาการ

แนวการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของศิลปะปูนปั้น ซึ่งเป็นงานศิลปะที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์หรือช่างปูนปั้นที่แสดงออกมาเป็นผลงานที่รับรู้ได้ สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น ส่งผลถึงคุณค่าในด้านต่างๆ ของงานปูนปั้น จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ 6 ด้านด้วยกัน คือ ด้านศิลปกรรม ด้านจิตรกรรม ด้านประติมากรรม ด้านสถาปัตยกรรม ด้านวรรณกรรม และด้านวัฒนธรรม และช่างปูนปั้นได้นำมาถ่ายทอดสื่อให้เห็นเป็นรูปภาพโดยใช้งานศิลปะปูนปั้นเป็นสื่อในการถ่ายทอด ทำให้เกิดองค์ความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และทำให้รู้ต่างๆ โดยการถ่ายทอดออกเป็นรูปธรรม งานปูนปั้นจึงมีความสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าหรือผลงานทางวรรณคดีได้เป็นอย่างดี และช่างปูนปั้นได้นำเอาแนวคิด ทศนคติ การดำเนินชีวิต ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินทร์⁸ (2542) คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชนคือ คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านสุนทรียภาพและจริยธรรม คุณค่าด้านบุคลิกภาพและอารมณ์ คุณค่าด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม คุณค่าด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคม ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าเกิดขึ้นหากชุมชนได้เรียนรู้คุณค่าศิลปกรรม โดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิ

การสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรม ของศิลปะปูนปั้น อันก่อให้เกิดเป็นมูลค่าหรือราคาในการสร้างสรรค์งานปูนปั้น เมื่อดูตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นงานที่มีมูลค่าและราคาแพงมากพอสมควร เพราะการทำงานในแต่ละชิ้นต้องใช้เวลา ในการทำให้ผลงานออกมาเป็นที่น่าพอใจ ของสังคมทั่วไป ในขณะที่เดียวกันงานปูนปั้นเป็นงานที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมเป็นงานชิ้นเอกชิ้นหนึ่งที่คนที่จะมาเที่ยวเมืองลำปาง ที่ขาดไม่ได้คือ งานด้านศิลปะทางวัฒนธรรม คือสามารถสื่อทำให้คนรู้จักเมืองลำปางได้มากขึ้น แต่เมื่อผลงานออกมาปรากฏให้เห็นแล้ว ได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะชนแล้วย่อมก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเป็นอย่างมาก โดยได้กำหนดแนวทางในการสร้างมูลค่าไว้ 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ได้สัมผัสกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเคยได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม

⁸ ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินทร์, ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542, หน้า 76.

ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น การท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ ศิลปะปูนปั้นจังหวัดลำปาง ถือว่าเป็นศิลปะอันมีคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมของลำปางได้เป็นอย่างดี ได้ถ่ายทอดถึงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมให้เป็นที่สนใจของประชาชนหรือนักท่องเที่ยวทั่วไป การสร้างรายได้ การฝึกอบรม สอดคล้องกับ เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์⁹ (2546) กล่าวว่า แนวทางการสร้างมูลค่าศิลปะริมคลองบางกอกใหญ่ประกอบด้วย การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองเพื่อรองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว การอนุรักษ์รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและองค์ประกอบของชุมชนริมคลอง โดยใช้มาตรการทางผังเมือง และการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชนย่อย โดยออกข้อกำหนดควบคุมความสูง และรูปแบบอาคาร การฟื้นฟูระบบกิจกรรมของชุมชนให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ข้อมูลด้านอารยธรรม และที่สำคัญประชาชนในพื้นที่ได้ศึกษาทำความเข้าใจกับผลงานทำให้เกิดความรัก ความหวงแหนในความเป็นศิลปะเพื่อเป็นสมบัติของสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสินค้า OTOP ที่ทำจากปูนปั้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่นในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

เอกสารอ้างอิง

เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์. **คุณค่าและเอกลักษณ์ของคลองและชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลำปาง**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542.

น.ณ ปากน้ำ. ยุคทองแห่งศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์. **วารสารเมืองโบราณ**. 8 (2525): หน้า 3

บัวไทย แจ่มจันทร์. ปูนปั้นลงสีที่วัดปากคลองเพชรบุ. **ศิลปวัฒนธรรม**. 7 (2529): หน้า 15.

ปฤถต์ แสงสว่าง. **การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ในสถาบันราชภัฏ**. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541

ศรีใจ กันทะวัง. **ความรู้สึกดีงามในลวดลายพุทธศิลป์ล้านนา**. ศิลปะมหาบัณฑิต (จิตรกรรม) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2552

⁹ เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์, **คุณค่าและเอกลักษณ์ของคลองและชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 56.

ศักดิ์ดา บุญยี่ต. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าศิลปะไม้แกะสลักในหอไตรภาคอีสานตอนล่าง
ของผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ และนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบัน
ราชภัฏอุบลราชธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.

ศักดิ์ชัย เกียรติจินาจันทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและ
ความผูกพันกับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิราภรณ์ สีนันทวงศ์. การศึกษาเพื่อเสนอแนะความคิดในการอนุรักษ์สิ่งมรดกในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.